

Stödjande och lärande observationer

En framgångsfaktor för att utveckla undervisningen och öka förutsättningarna för lärare att anpassa undervisningen och bemöta elevernas förutsättningar och behov är då lärare reflekterar, analyserar och talar om sin undervisning tillsammans med andra. Detta kan göras på ett flertal olika sätt varav ett är genom *strukturerade observationer* som även rymmer *reflekterande samtal*. Då det för vissa kan kännas ovant eller obehagligt att bjuda in någon som observerar det man som lärare gör i sitt klassrum med eleverna har vi arbetat fram en struktur för hur arbetet kan/bör gå till samt ett observationsprotokoll som gör att det är lättare att hålla fokus på rätt saker under själva observationen eller deltagandet i klassrummet.

Dessa observationer kan genomföras lokalt genom att lärare eller kollegor besöker varandra eller genom att kontakt tas med skolutvecklare från MUST-gruppen. En fördel med att ta hjälp av skolutvecklare är att det kan vara givande att få ett utifrånperspektiv vilket gör att denne förmodligen ställer lite annan typ av frågor eller uppmärksammar sådant en kollega kanske inte skulle uppmärksamma. Skolutvecklare är även utbildad specialpedagog vilket gör att även detta perspektiv kommer med. Ännu en fördel med att ta hjälp utifrån är att det är en extra resurs vilket gör att pågående verksamhet inte behöver styras om. Under en stödjande observation identifierar och synliggör skolutvecklare goda tecken på MUST vilket leder till att lärare får hjälp att se hur deras undervisning tas emot av eleverna.

Hur går vi tillväga om vi vill ha en stödjande observation?

1. Om du som lärare känner att du tycker det skulle vara givande att få hjälp och stöd i att tänka kring din undervisning lyfter du din önskan om en **Stödjande observation** med din rektor. Förklara för denne varför du vill ha besök samt tala om på vilket vis det skulle kunna vara hjälpsamt för dig och för dina elever.
2. Rektor kontaktar skolutvecklare och gemensam planering tillsammans med läraren sätts igång. Lärarens/ verksamhetens behov av stöd och prioriterat problem/ fokusområde beskrivs utförligt. Läraren informerar om innehåll och upplägg av aktuell lektion/lektioner. Beskriver elevgrupp och delar övrig information som kan vara av värde för skolutvecklare att känna till. Då datum och tider är satta informeras elever och övrig personal. Detta sker med fördel god tid innan samt upprepas så att alla vet att det är på gång.

Även rektor kan initiera en observation genom att föreslå detta för någon som hen tror skulle uppskatta eller behöva det. Eftersom en observation alltid ska vara frivillig behöver dock aktuell lärare själv vara positiv samt känna att hen vill ha besök av skolutvecklare.

3. Då det är dags för observationen inleds den med att skolutvecklare och lärare åter talar om syfte, fokus för observationen samt går igenom aktuell lektion igen. Detta görs med fördel precis innan lektionen för att informationen ska vara så "färsk" som möjligt.
4. Under själva observationen strävar skolutvecklare efter att vara så passiv och "osynlig" som möjligt för att i minsta möjliga mån påverka situationen. Denne använder observationsschemat samt för anteckningar över sina iakttagelser. Även bilden en "MUSTig" lektion kan användas som stöd (se sista sidan).
5. Efter genomförd observation sitter skolutvecklare och lärare ner för återkoppling och reflektion. Läraren får först dela sina tankar och känslor om hur situationen/lektionen uppfattades och sedan ger observatören sin bild. Förutom att dela det observerade syftar även återkopplingen och det reflekterande samtalet till att skapa möjligheter för läraren att få sätta ord på sin egen undervisning samt få lite tips och idéer om det är något denne skulle kunna prova för att göra sin undervisning än bättre eller än mer MUSTig.

Då en observation bara är ett tillfälligt nedslag i det mer långsiktiga förlopp som arbetet i klassrummet faktiskt innebär aktualiseras denna vetskap vid tolkning av det iakttagna. För att återkopplingen ska fylla sitt syfte samt fungera såväl stödjande som utvecklande stävar skolutvecklare efter att göra den så konkret, informativ och användbar som möjligt.

6. Då lärare och skolutvecklare känner sig nöjda och redo för att återkoppla vad de talat om till rektor bjuds denne in i samtalet. Tillsammans för skolutvecklare och lärare fram vad de talat om samt vad de tänker att läraren kan testa eller prova på. Tillsammans med rektor talar man om hur detta skulle kunna bli möjligt. Vad som krävs av läraren, av rektor samt om någon mer behöver involveras. Det man kommer fram till skrivs ner och tid för återbesök av skolutvecklare bokas in.
7. Avslutningsvis fyller observerad lärare i uppföljningsblankett och sänder till skolutvecklare. Detta görs med fördel i efterhand då läraren hunnit tänka igenom hur det blev.

Hur går vi tillväga om vi vill ha en *lärande* observation?

Ett alternativ till stödjande observation är *lärande observation*. Denna sker på liknande sätt som en stödjande observation men skillnaden här är att det i första hand är skolutvecklare som kommer på besök för att lära sig mer om hur man arbetar i ett specifikt klassrum eller på en enhet. Själva proceduren med samtal och planering innan går till på liknande sätt och även denna avslutas med reflekterande samtal och återkoppling till rektor. Även vid lärande observation brukar dock den observerade läraren få lite nya tankar och funderingar utifrån de frågor som skolutvecklare ställer samt de samtal som förs kring det observerade. Liksom vid en stödjande observation handlar dock den lärande om att identifiera och synliggöra goda tecken på MUST.

Har du frågor som rör observationerna eller detta arbetsmaterial kontaktar du:

Susanne Lindberg Åkerberg,
Skolutvecklare &Specialpedagog
070-3012070
susanne.lindberg@magelungen.com

Eller

Anna-Karin Broström,
Skolutvecklare &Specialpedagog
073-5170042
anna.karin.brostrom@magelungen.com

1. Observationsprotokoll

Bakgrundsinformation	
Skola: Lärares namn: Lektion: Grupp/ klass Antal elever:	Datum: Observatörens namn:

Syfte med observationen
<ol style="list-style-type: none">1. Identifiera och synliggöra tecken på MUST.2. Lärarens önskan: Vad vill läraren ha hjälp/stöd med? Varför? Vad är problemet? Vilka utmaningar står läraren inför?

Meningsfull undervisning	Vad gör lärare?	Vad gör eleverna?
<p>Är relevant för eleverna - innebär att kunskapen kan användas. <i>"Varför ska jag kunna det här? Vad ska det användas till?"</i></p> <p>Är anpassad utifrån eleverna egna erfarenheter och förkunskaper. <i>"Hur ser min förståelse ut? Vad har jag använt för kartor tidigare?"</i></p> <p>Vilar på synliggjorda mål. <i>"Var är jag nu? Vart ska jag? Vad är nästa steg."</i></p>		

Tecken vi önskar att se

Elever tar med sig diskussioner och kunskaper ut ur klassrummet.
 Elever visar nyfikenhet och vill veta mer.
 Elever formulerar sig kring skolarbetet med hjälp av visuellt stöd, exempelvis skoltrappor (här är jag, hit ska jag, det här är nästa steg).
 Elever är aktiva i sitt lärande, håller t.ex. i sina utvecklingssamtal.

Kommentarer

Utvecklande undervisning	Vad gör lärare?	Vad gör eleverna?
<p>Ger eleverna möjlighet att utveckla strategier för lärandet. <i>"Vi lär på olika sätt, vad behöver jag för att lära mig?"</i></p> <p>Ger eleverna möjlighet till reflektion, självständigt och med andra. <i>"Hur tänker jag kring mitt eget lärande? När lär jag mig som bäst?"</i></p> <p>Ger eleverna möjlighet att träna på rätt saker på rätt nivå. <i>"Det här var svårt, men jag vet att jag med rätt stöd kan klara av svåra saker"</i></p>		

Tecken vi önskar att se
<p>Elever kan formulera sig hur de lär sig bäst i olika sammanhang ("jag behöver... för att").</p> <p>Elever kan beskriva sin utveckling med konkreta exempel ("förra året... men nu").</p> <p>Elever kan använda nya vägar att ta till sig kunskap.</p>

Kommentarer

Stimulerande undervisning	Vad gör lärare?	Vad gör eleverna?
<p>Varietas ifråga om innehåll, metoder och bedömning. <i>"Igår läste vi, idag ska vi se film och diskutera. I morgon ska vi lyssna och skapa"</i></p> <p>Sätter igång tankar och funderingar, flera sinnen aktiveras. <i>"Kan det vara så? Hur känns det? Vad kan man göra då? "</i></p> <p>Väcker elevernas nyfikenhet och lust. <i>"Varför är det så? hur tänker du? Hur tänker jag?"</i></p>		

Tecken vi önskar att se

Elever ställer frågor, visar intresse och vill veta mer.
 Elever reflekterar över nya aspekter, resonerar bortom rätt och fel.
 Elever är aktiva, kommer med egna förslag och tar egna initiativ.

Kommentarer

MAGELUNGEN

Trygg undervisning	Vad gör lärare?	Vad gör eleverna?
<p>Miljön är stödjande och hårbärgerande, kännetecknas av tydlighet, förutsägbarhet och struktur.</p> <p><i>"Blir du arg på det jag gör, eller på mig som person?" Står du kvar här för att du tror du på mig?</i></p> <p>Miljön genomsyras av tillit och gemenskap.</p> <p><i>"Litar du på mig? Kan jag lita på dig? Får alla vara med? Hjälps vi åt?"</i></p>		

Tecken vi vill se
<p>Elever samarbetar med varandra och med vuxna. Elever hjälper varandra. Elever ber vuxna och kamrater om hjälp. Elever ställer frågor och vågar göra fel. Elever närvarar och deltar i olika aktiviteter. Regler och rutiner följs och upprätthålls.</p>

Kommentarer

2. Återkoppling och reflekterande samtal

Låt först den läraren sätta ord på lektionen. Dela sedan din bild, dina iakttagelser, tankar och funderingar kring det observerade.
Obs! tänk på att denna återkoppling syftar till att skapa reflektion och fungera stödjande, stimulerande och utvecklande.

Vad har noterats? Vilka tecken på MUST har identifierats? Vilka justeringar skulle läraren kunna prova för att undervisningen ska bli än mer meningsfull, utvecklande, stimulerande och trygg för alla elever? Vilka metoder, strategier, verktyg, knep, anpassningar eller stödinsatser skulle kunna vara lämpliga att testa? Hur kan det gå till? Vad krävs?
Hur går vi vidare? Vem gör vad? När?

3. Uppföljning och utvärdering

Frågor till den observerade att besvara i efterhand. Dessa frågor besvaras skriftligt och mejlas till skolutvecklare som utfört observationen.

Fick du ut det du önskade av observationen och det efterföljande samtalet?

Vad var bra?

Vad var mindre bra?

Upplever du att denna observation var meningsfull, utvecklande, stimulerande och trygg? OM ja, beskriv varför.

Är det något din observatör kan tänka på inför nästa observation? Vad och varför?

Bör något i observations modellen/materialet korrigeras enligt dig? Vad?

Övriga kommentarer:

Mejla dina synpunkter till den av oss som utfört observationen.

Susanne.lindberg@magelungen.com

Anna.karin.brostrom@magelungen.com

En "MUSTig" lektion

En bild som vi skolutvecklare ibland använder då vi då vi talar med lärare och rektorer om betydelsen av att ha en väl genomtänkt lektionsstruktur är den som vi kan se nedan. Denna kan även användas som ett stöd vid observation eller lektionsbesök för att identifiera vilka betydelsefulla delar som finns med i lektionen.

Att vi ofta talar om lektionsstruktur hänger samman med att det är så otroligt viktigt för våra elever att det finns en tydlig och väl genomtänkt lektionsstruktur eftersom det ökar deras möjligheter att närvara och delta på bästa sätt. Som vi kan se på bilden är det inte någon detaljerad beskrivning eftersom vi tänker att lektionsstrukturen behöver se lite olika ut i Magelungens skolor eftersom elevernas förutsättningar och behov ser lite olika ut men att det ändå är vissa centrala ingredienser som alltid bör finnas med och att den enskilda skolan och dess lärare tillsammans med rektor enas om en struktur som passar deras elever bäst.

Då vi tänker att en väl genomtänkt lektion som innefattar dessa delar i mångt och mycket kan vara nyckeln till att göra undervisningen såväl meningsfull som utvecklande, stimulerande och trygg brukar vi även benämna denna struktur som en "MUSTig lektion".

Det vi kan se på bilden är att en MUSTig lektion eller en bra lektionsstruktur bör innefatta tre viktiga delar; Inledning, aktivitet och avslutning. Under inledningen bör eleverna få svar på frågor som: vad ska vi/jag göra? hur ska det gå till? varför ska det göras? med vem? när? hur länge? vad händer sen? Vad är lektions mål/vad förväntas jag klara av? vilka är här/inte här? Om eleven får svar på dessa frågor ökar möjligheterna att eleven förstår meningen med som ska göras, på vilket vis det ska gå till, vad som förväntas under lektionen och vad som händer sen. På detta vis synliggörs eller tydliggörs sådant som annars kan riskera att förbli osynligt för eleverna dvs lärarens tankar med lektionen eller själva strukturen för hur en lektion eller ett aktivitetspass av något slag vanligtvis är uppbyggt.

För många elever som har svårt att förstå det uttalade eller svårt att känna eller förstå tid kan detta vara mycket betydelsefullt för att de ska klara av att delta under en hel lektion eller delta i det som förväntas göra. En tydlig inledning som ger svar på betydelsefulla frågor kan även bidra till att skapa ett ökat lugn och känsla av trygghet. Vilket även det påverkar förmågan att närvara och delta på lektionen. Exakt på vilket vis detta presenteras eller kommuniceras beror på elevernas behov och förutsättningar och baseras således på såväl pedagogiska utredningar som åtgärdsprogram och överenskommelser om extra anpassningar.

Under nästa del, aktivitetsdelen, kommer själva arbetspasset då eleverna förväntas arbeta aktivt med det lektionen handlar om. För att lektionen ska kännas eller bli meningsfull, utvecklande, stimulerande och trygg bör denna del bjuda på variation både gällande metoder, material, innehåll, nivåer, arbetskonstellationer, redovisning och bedömning. Utan dessa ingredienser är det svårt att nå alla elever på det sätt som just de behöver för att utvecklas och lära på bästa vis. Även i inledningen behöver såklart detta tänk finnas med för hur ska annars alla elever kunna ta till sig det läraren försöker förmedla. Och liksom inledningen behöver själva aktivitetsdelen grunda sig i de behov och förutsättningar som råder bland eleverna i aktuell grupp. Så även denna del behöver ta sitt avstamp i såväl pedagogiska utredningar som åtgärdsprogram och överenskommelser om extra anpassningar.

Sist men inte minst bör det finnas en tydlig avslutning som även ger utrymme för någon slags sammanfattning och reflektion där eleverna såväl individuellt som med andra får möjlighet att tänka tillbaka och sätta ord på vad de gjort, vad de lärt/blivit bättre på, hur lektionen var samt vad som är viktigt att tänka på till nästa gång eller till nästa lektion. Även denna del bör såklart ha med variationstänket för att alla elever ska lyckas på bästa sätt. Och även här behöver sättet att göra detta på utgå ifrån elevernas specifika behov och förutsättningar.

Som vi kan se på bilden finns även bubblor som lyfter fram sådant som är viktigt att beröra då man talar om lektionsstruktur. Först och främst kan vi se att det står kommunikation och det syftar till att man alltid behöver fundera över på vilket sätt lektionens innehåll och struktur kommuniceras till eleverna. Vanligt är att det sägs eller skrivs på tavlan men viktigt är att komma ihåg att komma ihåg att använda flera sätt att kommunicera. Exempelvis genom att förstärka tal och skrift med bilder samt att vissa elever kanske behöver få det presenterat enskilt, dvs riktad kommunikation just till dem.

Vi kan även se att det i en bubbla står delaktighet och gemenskap och anledningen är att det kan vara värt att tänka till lite extra hur man ska åstadkomma det. Detta kan vara extra viktigt att tänka på i ett klassrum där många elever arbetar med lite olika saker på olika nivå. Ett sätt att få till det på är genom att göra någonting under lektionen där alla på något vis blir delaktiga i något gemensamt som sker under lektionen. Exakt i vad och hur mycket måste såklart styras av elevernas behov och förutsättningar och såklart vara något som alla klarar av för en elev som just har börjar i skolan och tränar på att vara i klassrummet kan det räcka med någon liten aktivitet som gör att känslan av att tillhöra en grupp och ta del av ett lärandesammanhang uppstår.

I nästa bubbla står det samarbete och organisation och med det menas att det kräver en hel del samarbete och tanke kring hur man organiserar sig för att få till en riktigt bra lektionsstruktur som gynnar elevernas lärande på bästa sätt. För att alla elever ska kunna närvara och arbeta på bästa sätt krävs exempelvis ofta att det är två vuxna i rummet så att en kan fokusera på att leda lektionen och en kan stötta eleverna lite extra då det behövs samt vara lärarens "hjälpögon" och se på det som sker i rummet utifrån ett annat perspektiv än lärarens.

Och ska alla elever få en undervisning som på bästa sätt är anpassad och varierad efter just deras specifika behov och förutsättningar behöver med stor sannolikhet även läraren få hjälp eller möjlighet att samarbeta med specialpedagog/speciallärare och/eller lärarkollegor eller annan personal vid såväl planering som genomförande och uppföljning. Detta bidrar således till att man behöver lyfta detta med tid för gemensamt arbete tillsammans med rektor för att se hur förutsättningar ser ut och vad som eventuellt kan behöva justeras för att det ska bli så bra som möjligt.

Och här kommer även de två sista orden, dvs planering och prioritering in. För som allt annat handlar det om att både planera och prioritera då det gäller tid, energi och resurser och värt att påpeka är att lärare kan spara så mycket tid och energi på att faktiskt avsätta tid att fundera över hur lektionsstrukturen ser ut och framförallt göra det tillsammans med sina kollegor så att man kan göra ett rejält jobb kring detta. För många elever är det dessutom otroligt gynnsamt att lektionsstrukturen ser liknande ut på alla lektioner så att det är värt att lägga lite tid och tanke på hur en gemensam ram kan se ut. Detta gäller framförallt elever som har vårt att generalisera och om de då endast behöver lära in en struktur kan de lägga så mycket mera energi på att lära sig det som förväntas.

Prioritering handlar ju även om att rektor tillsammans med personalen behöver prioritera och se över hur man organiserar sig under lektionerna så att de personer som finns att tillgå används på bästa sätt. Man behöver med andra ord göra en planering som justeras och ses över med jämna mellanrum. I begreppet planering ryms även betydelsen av att se över så att lärarna har tillräckligt med tid att såväl planera som förbereda, genomföra och följa upp sina lektioner.

Ett exempel på hur en lektionsstruktur utifrån detta sätt att tänka rent konkret kan se ut kan ni finna på vår hemsida under rubriken lektionsstruktur/ lektionsplanering

<https://magelungen.com/skola/skolutveckling-2/must-verktyg-utarbetade-lokalt/>